

STYCKÅSENS VILLASTAD

På båda sidor av Styckåsvägen, som är den sydöstra huvudleden in till Arvika centrum, ligger flera stora vackra villor uppförda under 1920- och 1930-talen. Bostadsområdet kallas Styckåsens villastad och ligger avgränsad från annan bebyggelse med Styckåsskogen i norr och järnvägen i söder.

EN TUFF PERIOD

När villorna uppfördes under 1920- och 1930-talen genomgick Arvika en period med sämre ekonomi. Det började med första världskrigets utbrott 1914 då industrin fick det svårt och inte många nya företag startade. Till följd av detta blev många arbetslösa. När kriget var slut 1918 bestod nedgången i industrin, med undantag av en liten ljusning i slutet av 1920-talet. Sedan kom 1930-talets depression och ännu fler industrier fick lägga ner.

Bostadsbyggandet minskade under den här perioden med undantag för enskilda byggprojekt. På 1930-talet byggdes en del kombinerade affärs- och

lägenhetshus i centrala Arvika samt några flerbostadshus för barnrika familjer som byggdes med hjälp av statliga subventioner. Under den här perioden byggdes också villor av dem som trots sämre tider hade det gott ställt. De som byggde stora villor på Styckåsen var framförallt tjänstemän och företagare.

STADSPLAN 1923

År 1923 upprättade Allmänna Ingenjörbyrån och Kommunaltekniska byrån en ny stadsplan som omfattade hela innerstadsområdet men även avsatte nya bostadsområden upp mot Minnebergsskogen samt nya bostads- och industriområden mot Styckåsen-Vik. Stadsplanen innebar en brytning mot det äldre rutnätsmönstret, gator fick mjukare former och kvarteren var inte kvadratiska som tidigare. Stadsplanen från 1923 är den senaste som gript över hela innerstaden samtidigt och som fortfarande gäller i många kvarter, däribland Styckåsens villastad. Planen öppnade upp för ny bebyggelse här i stadens

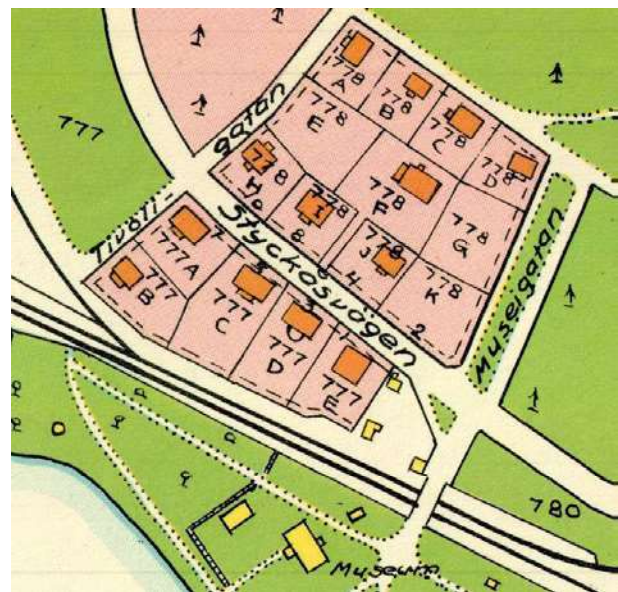
FLYGFOTO FRÅN 1954 ÖVER STYCKÅSEN. DET ÄR PÅTAGLIGT HUR HUSEN BYGGDES I EN DEL AV STYCKÅSSKOGEN, MEN MYCKET TALL OCH LÖVTRÄD KVAR PÅ TOMTERNA. DE FLESTA HUS ÄR LJUST MÅLADE OCH HAR TAK MED RÖDA TEGELPANNOR. ARVIKA KOMMUNS BILDARKIV.

ytterområde, nära det nya industriområdet i Vik dit flera industrier som tidigare legat i innerstaden nu flyttade. Marken vid Styckåsens villastad ägdes först av Arvika stad och såldes sen som tomter till privatpersoner.

NITTON FRILIGGANDE TVÅPLANSVILLOR

Miljön består av tre kvarter; norr om Styckåsvägen ligger kvarteret Ingenjören och kvarteret Skogen och söder om vägen ligger kvarteret Köpmannen. I öster ligger tre hus uppförda under andra halvan av 1900-talet som inte ingår i den värdefulla miljön. I sydöst intill järnvägen ligger också en för detta banvaktarbostad samt rester av en bro över järnvägen som var den ursprungliga entrén till Sågudden.

Sammanlagt är det nitton friliggande tvåplansvillor för en eller två familjer som ingår i den värdefulla miljön. Enligt bygglovsarkivet är sex villor uppförda 1923 och den sista 1943. Flera av de 1920-talsklassicistiska villorna är ritade av arkitekten Ludvig Mattsson som ritade mycket i Arvika i början av 1900-talet. Likaså ritade Wilhelm Eick flera villor i området, han var även arkitekt till biografen Palladium som stod klar 1925. Villorna är uppförda efter enskilda ritningar och byggda på ett traditionellt hantverksmässigt sätt.

KARTAN FRÅN 1929 VISAR DE 1920-TALSKLASSICISTISKA BYGGNADERNA MEN ÄNNU INTE FUNKISBYGGNADERNA FRÅN 1930-TALET. PÅ KARTAN SYNS ÄVEN MUSEIGATANS URSPRUNGLIGA STRÄCKNING ÖVER TILL SÅGUDDENS MUSEUM I SÖDER.

TIVOLIGATAN DÄR MAN TYDLIGT SER BYGGNADERNAS ENHETLIGA FORMER I TVÅ VÅNINGAR MED VALMADE RÖDA TAK.

1920-TALET'S ARKITEKTUR

Den klassiska arkitekturen som inspirerades av antikens formspråk återkom under 1920-talet och kallades då även för Nordisk klassicism eller Swedish grace. Fasaderna var putsade i ljust grå eller sandfärgade nyanser. Ibland ser vi den mer mustiga och dova 1920-talsklassicistiska ockrakulören och i något fall mörkt rosa. Fasaden är ofta symmetriskt uppbyggd och fönstren är av trä och delade i sex rutor. Byggnaderna är upphöjda genom en källare som endera är putsad eller består av en sockel i natursten. Taken har brutna eller valmade sadeltak med röda tegelpannor. På taket finns i flera fall ursprungliga takkupor som kan ha små halvmånefönster typiska för 1920-talet. Hörn och takfot markeras med en annan färg och/eller genom den klassicistiska indelningen med kvadernurning där putsen ska likna huggna stenblock. Entrédörrar markeras med en omfattning och trappa, ibland med räcke i smide. Flera byggnader har veranda eller balkong symmetriskt placerad. Några har garage från samma tid, vilket också tyder på att det var välbärgade familjer som bodde här. Det var få föruttnat att ha bil på både 1920- och 1930-talet.

1930-TALET'S ARKITEKTUR

Funktionalismen får sitt genombrott i Sverige på den uppmärksammade Stockholmsutställningen 1930. Snart sprider sig den nya stilen ut i landet. Funktionalismen tog avstånd från allt historiserande och all utsmyckning i fasaden. Allt på byggnaden skulle ha en funktion och inte låtsas vara något annat. De här villorna var bland de första att få ordentliga hygienutrymmen med wc och bad. I köket fanns kylskåp och rostfri diskbänk. Fasaderna är slätputsade och oftast ljusa, som sandfärgade, grå eller helt vita. Fönstren i trä är målade mörkare, t.ex. i grönt eller brunt. Fönstren har olika storlek och berättar om funktionen hos rummet innanför; stora perspektivfönster i vardagsrum, tvålufsfönster i sovrum och kanske ett runt eller avlångt fönster vid trappan. Sadeltaken här i Styckåsens villastad är täckta med röda tegelpannor. Formen på husen är ofta klossliknande men kan ha en utskjutande asymmetrisk del över ett hörn, med en balkong eller terrass. Entrépartierna har ofta en enkel omfattning och ett litet skärmtak och smidesräcke.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Styckåsens villastad har ett miljömässigt värde i och med områdets enhetlighet med påkostade villor byggda inom tjugooårsperioden 1923–1943. Husens relativt enhetliga volymer, putsade fasader, röda taktegel och sammanhållande trädgårdar skapar en tydlig homogenitet. De bildar även en vacker och representativ entré in till Arvika som många upplever i och med att Styckåsvägen går rakt genom området.

Miljön har ett arkitekturhistoriskt värde då många av byggnaderna är fina representanter för arkitekturstilarna 1920-talsklassicism samt 1930-talets funktionalism. De visar på ett tydligt sätt den brytning av ideal som skedde i övergången från de klassiserande stilarna till den allra första modernismen. Många av dem har i sig ett kulturhistoriskt värde på grund av att de är så välbevarade och tidstypiska med en påkostad arkitektur av hög kvalitet.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG

- Putsade fasader.
- Tak med röda pannor av lertegel.
- Tidstypiska färgsättningar på fasader och fönsterkarmar för 1920-talsklassicism respektive 1930-talets funktionalism.
- Fönster med båge och karm i trä med tidstypiska indelningar.
- Balkonger, farstukvistar och verandor i tidstypiskt utförande.
- Uppväxta trädgårdar som binder samman miljön.
- Garage som är ursprungliga för tiden då husen uppfördes.

VÄGLEDNING

- Behåll de viktiga karaktärsdragen ovan. Miljön bedöms vara ett sådant särskilt värdefullt bebyggelseområde som anges i plan- och bygglagen (PBL) 8 kap 13 §. Detta förvanskingsförbud betyder att det som är värdebärande i miljön inte får gå förlorat (se de viktiga karaktärsdragen).
- Förvanskingsförbud (8 kap. 13 §) samt varsamhetskrav (8 kap. 17 §) gäller för alla byggnader inom miljön. Utgå från byggnadens karaktärsdrag vid ändringar och använd material, utformning och proportioner som hör till byggnadens stil. Det gäller även vid bygglovsbefriade åtgärder.

- Det är fastighetsägarens ansvar att förvanskingsförbud och varsamhetskrav efterlevs. Kontakt med kommunen bör tas om råd behövs inför en ändring.
- Vid bygglov inom miljön bör varsamhetskrav (PBL 8:17) och förvanskingsförbud (PBL 8:13) vara en del av kontrollplanen (PBL 10:7). Det kan göras genom att byggnadens viktiga karaktärsdrag punktas upp, och att det sedan kontrolleras att de finns kvar efter ändringen. Vid stora ändringar bör antikvarisk sakkunnig konsulteras i ett tidigt skede och kopplas till kontrollplanen. Kommunen kan begära in underlag från byggherren för att kunna ta beslut i ett bygglov, till exempel en antikvarisk förundersökning som beskriver vilka karaktärsdrag som är värdebärande.
- Attefallsåtgärder är bygglovspliktiga om de ingår i en särskilt värdefull miljö (PBL 9 kap 4§).
- Nya byggnader ska utformas och placeras med hänsyn till stadsbilden och kulturvärdena (t.ex. de viktiga karaktärsdragen) på platsen (PBL 2:6).
- Byggnader inom miljön ska underhållas så att de hålls i vårdat skick. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadens kulturhistoriska värde (PBL 8:14).
- Rivningslov bör inte ges för byggnader med kulturhistoriska värden (PBL 9:34).
- Vid ny detaljplan bör villorna få relevanta rivningsförbud, skydds- och varsamhetsbestämmelser (PBL 2:6).
- Tänk på att annat än byggnader påverkar miljön, som skyltar (PBL 8:18 och 16:7) staket, träd och markbeläggningar. De är beståndsdelar som bidrar till helhetsupplevelsen. Även icke bygglovspliktiga åtgärder ska uppfylla varsamhetskrav (PBL 8:17) och förvanskingsförbud (PBL 8:13). Utgå från de viktiga karaktärsdragen.

LÄS VIDARE

- Värdefulla byggnadsmiljöer inom Arvika tätort, Arvika kommun, 1982.10.2.

